

VAMP — MISTIKOS IR SEKSO KOKTEILIS

Kaip ir daugelis kultinių įvaizdžių mados istorijoje, Vamp įvaizdis pasirodė kino juostoje: 1915 metais amerikiečių studija Fox sukūrė filmą „A fool there was“ („Gyveno kartą kvailys“). Pagrindinį vaidmenį atliko paslaptinga asmenybė su tamsia praeitimi, tamsiai apvestomis akimis, tikrai grėsmingu ir hipnotizuojančiu žvilgsniu. Jos vardas buvo Theda Bara; ji – pirmoji istorijoje moteris, pavadinta Vamp.

Konstantinas Bogomolovas,
Stiliaus ir įvaizdžio kūrėjas, mados analitikas

Pirmoji Vamp prototipė gimė iš moters prancūzės ir akmeninio sūkso žvilgsnio mėnesienos nuš viestoje Egipto dykumoje, gyveno nerealiroje pilyje, kurioje prie jos kojų knibždėjo gyvatės, o narvuose riaumojo tigras.

NEBYLIOJO KINO AKTORĖ
THEDA BARA EPIZODE IS
"CARMEN".

MOTERIS VARDU „MIRTIS“

Tai buvo tipiškas hollywoodinis nebylusis kinas, su daug šampū ir pasikartojimų. Tačiau po kelių rodymo mėnesių studijai „Fox“, tuo metu turėjusiai finansinių sunkumų, filmas atnešė 250 milijonų dolerių – tais laikais negirdėtą sumą. Filmo žvaigždė tapo iki šiol niekam nežinoma, nežinia iš kur atsiradusi aktorė Theda Bara.

Ji buvo nepanaši nei į kitas herojes, nei į paprastas mirtingąsias moteris: Theda gimė iš moters prancūzės ir akmeninio sūkso žvilgsnio mėnesienos nuš viestoje Egipto dykumoje. Ji gyveno nerealiroje pilyje, kurioje prie jos kojų knibždėjo gyvatės, o narvuose riaumojo tigras. Ji rūkė kaljaną ir cigarus ir kalbėjo užkimusiu balsu – būtent tokia ji pasirodė prieš fotoreporterių objektyvus. Suintriguoti žiūrovai labai greitai aptiko varde Theda Bara užšifruotą anagramą *Arab Death*, išvertus iš anglų kalbos reiškiančią „arabiška mirtis“.

Įvaizdis tuoj pat gavo pavadinimą *Vamp* (žodžio „vampyras“ sutrumpinimas): aktorė kine ir visuomeniniame gyvenime vaidino klastingą būtybę moters pavidalu, kuri šalta-

kraujiškai išnaudoja vyrus savanaudiškiems tikslams, iščiulpia iš jų energiją, kraują ir pinigų, išardo šeimas. Ir daro tai (skirtingai nei tuo metu jau pasirodęs kenčiančios „Femme fatale“ – *Fatališkos moters* įvaizdis) su neslepamu pasitenkinimu, pasimėgaudama savo valdžia stipriai lyčiai. Dvidešimtojo amžiaus antrajame dešimtmetyje kartu su užgimstančia emancipacijos banga įkūnytas Thedos Bara įvaizdis ne tik užkariavo vyrų vaizduotę, bet ir sužavėjo moterų protus. Vyras buvo pakėrti šio įvaizdžio metamo iššūkio ir neslepamo erotiškumo, o moterims jis atspindėjo jų slaptą geismą – įrodyti savo nepriklausomybę ir pademonstruoti vyrams savo valdžią.

ĮVAIZDIS, KURĮ SUGALVOJO FOXAS

Daugelis šių moterų ir vyrų būtų labai nustebę, jeigu būtų sužinoję, kad ir pavadinimas, ir pats įvaizdis su visais savo atributais buvo sugalvoti vieno žmogaus – Williama Foxo. Viename teatro spektaklyje jis pastebėjo aktorę Theodosia Goodman, kuri turėjo apvalias formas ir abejotinus aktorinius sugebėjimus,

ir jam šovė idėja, kaip padaryti iš jos komercinį produktą. Įkvėpimo kurdamas įvaizdį ponas Foxas pasisėmė iš Rudjardo Kiplingo poemos „Vampyras“, o sutrumpinęs žodį angliška maniera jis gavo ir skambų pavadinimą.

Visa kita tebuvo techniniai dalykai: apšvietimas, kostiumai ir specialus makiažas. Blyškus moters *Vamp* veidas, ryškiai apibrėžtos raudonos kraujo spalvos lūpos ir sodriai padarytos akys. Tai buvo sėkmingas Thedos Bara grimojų atradimas: būtent tamsūs akių šešėliai sukurdamo jos įvaizdžiui reikalingą mistikos ir paslapties išpūdį. Trečiajame dešimtmetyje šis makiažas jau tapo klasikinis: visos kinematografo moterys tapo panašios viena į kitą kaip seserys dvynės, pasirodydavo ekrane su tamsiais akių apvadais, griežtai apibrėžtomis tamsiomis lūpomis ir blyškiu veidu. Taip atrodė daugelis: Pola Negri, Gloria Swanson, rusų kinematografe – Vera Chodolnaja.

Apskritai Theda Bara figūruodavo kostiuminėse dramose: ji vaidino Damą su kamelijomis, Karmen, biblinę Salomėją ir, žinoma, Kleopatą. Taip, ji buvo pirmoji, kuri ekrane įkūnijo legendinės Egipto karalienės paveiks-

THEDA BARA ATLIEKA KLEOPATROS VAIDMENĮ.

THEDA BARA, 1915

AKTORĖ CASSANDRA PETERSON ATLIEKA ELVIROS VAIDMENĮ.

Vamp - klastinga būtybė moters pavidalu, kuri šaltakraujiš kai iš naudoja vyrus savanaudiš klems tikslams, iš čiulpia iš jų energiją, kraują ir pinigus, iš ardo šeimoms.

Blyškus moters Vamp veidas, ryškiai apibrėžtos raudonos kraujo spalvos lūpos ir sodriai padažytos akys. Tai buvo sėkmingas grimo tojų atradimas: būtent tamsūs akių šešėliai sukurdavo jos įvaizdžiui reikalingą mistikos ir paslapties įspūdį.

lį. Filmas pasirodė 1917 metais ir tapo patys žinomiausias šioje kolekcijoje. Tai buvo tikras kičas: kūrėjai jame visiškai ignoravo istorinę tikrovę, painiojo amžius ir netgi tūkstantmečius aprenkdami savo heroję Nefertitės

kostiumais, nors Kleopatra gyveno Romos imperijos laikais ir, suprantama, rengėsi bei šukavosi pagal romėnų madą. Tačiau būtent Thedos Bara įkūnytas paveikslas darė įtaką visoms tolesnėms ekranizacijoms – iki pat šių dienų dauguma žmonių Kleopatrą įsivaizduoja būtent tokią.

MOTERIS AR MITAS?

Faktiškai tai buvo pirmas istorijoje pavyzdys to, ką mes vadiname įvaizdžio kūrimu arba modeliavimu: Lenkijos žydo emigranto dukteriai buvo sugalvotas ir sukurtas įvaizdis, kurio sudėtinė dalis – legenda: nuo paslaptingos atsiradimo pasaulyje istorijos iki smulkiausių nepaprastos buities detalių ir neordinarinės išvaizdos. Dabar tokios viešųjų ryšių technologijos tapo įprastu reiškiniumi pramogų versle, o tada publika patikėjo sukurtai pasaka ir aplink paslaptingąją Thedą kilo ažiotažas. Ir netgi tie, kurie nepatikėjo,ėjo į kino teatrą

pažiūrėti šitos legendos. Tačiau *Vamp* įvaizdis tuo metu buvo kino ekranų egzotika, jis neturėjo jokio santykio su realia mada. Iki jo pasirodymo komercinėje scenoje dar buvo likę keli dešimtmečiai.

Jau trečiojo dešimtmečio viduryje šitas įvaizdis tampa senamadiškas, atsiranda jo parodijų ir karikatūrų. Netgi Theda Bara netapo išimtimi: ji pabandė suvaidinti savo pačios parodiją filmuose apie šnipus, beje, be ypatingo pasisekimo. Mažai kas žinojo, kad 1919 metais aktorė ištekėjo, po kiek laiko pagimdė vaikų ir, baigusi filmuotis, tyliai įsikūrė Beverli Hilso rajone, kur gyveno kaip motina ir ištikima žmona – ir niekas net iš jos artimiausių kaimynų neįtarė, kad šalia jų gyvena pati tikriausia *vampyrė* Theda Bara. Theodosia Goodman sugebėjo suvaidinti sugalvotą įvaizdį, be to, jai užteko sveiko proto ir racionalumo netapti jo auka. Aktorė pavertė jį savo antruoju „aš“, kaip dažnai ir vykdavo Holivude.

IŠ AMŽIŲ GLŪDUMOS

Dingęs iš ekranų *Vamp* įvaizdis galutinai nemirė; juk ir dvidešimtojo amžiaus pradžioje jis nebe pirmą kartą iškilo į viešumą. Iš tikrųjų šio įvaizdžio istorija daug senesnė. Pirmas jo prototipas masių sąmonėje buvo atsiradęs išgalint mistinėms nuotaikoms gotikos laikotarpiu, vėlyvųjų viduramžių epochoje.

Čia turima omenyje viduramžių ragana, labai populiarūs gotikinių legendų ir pasakų herojė. Tai toli gražu ne nusenusi ragana su pelėda ant peties, o jauna, seksuali ragana, pavojinga ir traukianti kaip magnetas. Ji vilioja savo paslaptinumumu ir bauginančia atpildo už ryšį su ja grėsme, o atpildas – galvos netekimas. Štai iš kur Thedos Bara įvaizdžio autoriai paėmė, ko gero, visus jo komponentus, išskyrus vizualius: juk anuomet „nešioti“ raganos įvaizdį buvo gana pavojinga.

VAMPYRAI TARP MŪSŲ

Taigi antrą kartą „vampyrų“ atgimsta praėjus šimtmečiams – dvidešimtojo amžiaus devintajame dešimtmetyje. Tuo metu tampa madingas agresijos, mistikos ir seksualumo mišinys, tad *Vamp* įvaizdis peržengia kino ekrano rėmus ir užima savo vietą komercinėje madoje. Tamsūs šešėliai, „katės akių“ makiažas, juodi plaukai, blyškūs veidas figūruoja mados žurnalų puslapiuose, ant podiumų, muzikiniuose vaizdo klipuose ir kine (pastarajame tampa populiarūs filmų apie vampyrus žanras). Tada įvaizdis tikrąja žodžių prasme išėina į gatves – būtent devintajame dešimtmetyje užgimsta gotų subkultūra.

Šiuo laikotarpiu *Vamp* įvaizdį panaudoja Grace Jones 1986 metų filme „Vampyras“. Ši tamsioji aktorė išbalino veidą grimo, kad perteiktų išvaizdos mistiškumą. Kiti pavyzdžiai: Isabella Rossellini filme „Mirtis jai tinka“, Anjelica Huston – „Adamsų šeimynėlėje“,

Cher ir Madonna daugelyje klipų ir filmų. Tačiau patį žinomiausią *Vamp* įvaizdžio įsikūnijimą 1988 metais sukūrė Cassandra Peterson parodijų filme „Elvyra, tamsos valdovė“.

Nebus perdėta, jei pasakysim, kad *Vamp* įvaizdis yra vienas pirmųjų taip gausiai tiržuotų mūsų laikų sekso simbolių. Jis gana populiarus realiaame gyvenime, tai patvirtina ne tik eilinė gotų karta, bet ir aktyvus įvaizdžio eksploatavimas erotikos bei pornografijos žanruose. Jį ir šiandien sėkmingai savo kolekcijose demonstruoja įžymūs *couturier*.

Vamp įvaizdis, kaip ir anksčiau, turi teisę egzistuoti. Tačiau tik su sąlyga, kad jo „nešiotojas“ įdeda į šitą įvaizdį nors šiek tiek ironijos. Jeigu įvaizdis tiesioginis ir stereotipinis – jis ne tik neįdomus, bet net rizikuoja pasirodyti juokingas; kartais jis netgi jaudinamai absurdiškas, neturintis seksualumo nei mistikos gerokai nuobodus, todėl sukelia tik nesupratimą, jeigu naudojamas netinkamai. ■